

КАФЕДРА БАЯНА ТА АКОРДЕОНА

Історія акордеонно-баянного мистецтва

Освітній ступінь	«Бакалавр»	Курс	1
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»	Семестр	2
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво» Баян, Акордеон		
Статус	Обов'язкова	ECTS	3
		Годин	90
		Лекції	20
		Семінари	20
Форма контролю	Залік	Самостійна робота	50

Інформація про викладача

ПІБ	Черказова Євгенія Іванівна, професорка, завідувачка кафедри баяна та акордеона Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, народна артистка України.
e-mail	cherkazova@ukr.net

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс «Історія акордеонно-баянного мистецтва» розроблено з метою вивчення студентами основних положень щодо становлення і розвитку виконавства на язичкових інструментах (акордеон, баян, гармошка) та їх ролі у формуванні професійно-академічного інструменталізму України. У виборі тем і напрямів даного курсу враховано його актуальність і проблематику, що дає можливість більш глибокого та диференційованого аналізу акордеонно-баянного виконавства у контексті українського мистецького простору.

Площина інструментального виконавства України є відображенням, насамперед, емпіричних концепцій його становлення та розвитку, що мотивує до переосмислення вже сталих і часово закріплених мистецьких поглядів. Акцентуючи увагу на канонах традиційного музикування, вітчизняне мистецтво інструментального виконавства віддзеркалює детермінічно-обумовлені моделі європейського інструменталізму у формі помітних еклектично-вмотивованих тенденцій. Такі інновації знайшли своє відображення у формуванні потужного напрямку сучасності – баянно-акордеонного мистецтва.

Акордеонно-баянне виконавство пройшло тривалий шлях адаптації – від потужного елемента європейського мистецтва до провідної ланки інструментального музикування світового масштабу. Наративна історія вітчизняного простору вказує на неоднозначність щодо місця та ролі язичкового виконавства в контексті українського етносу, та, пройшовши складний і тривалий період соціально-мистецької апробації та

адаптації, даний мистецький напрям сформував потужний стереотип сучасного інструментального виконавства не тільки України, а й світу.

Програма «Історія акордеонно-баянного мистецтва» розрахована для студентів I курсу кафедри баяна і акордеона факультету народних інструментів та включає 90 годин (аудиторних – 40 годин, самостійних – 50 годин), що забезпечує послідовність у вивченні курсу та поглибленні знань щодо проблеми інструментального виконавства.

Програма курсу включає теоретичну, методичну частини та самостійні заняття.

Матеріалом для ілюстрації основних положень курсу є доробок численних дослідників музичного виконавства, а також матеріали архівних як історичних, так і музичних фондів України.

З метою поглибленого аналізу теоретичного матеріалу даного курсу використовуються фото, аудіо- та відеоматеріали.

Мета курсу – вивчення зі студентами основних положень щодо становлення та розвитку акордеонно-баянного виконавства в українському та світовому інструментальному мистецтві.

Завдання курсу: підготовка високопрофесійних виконавців, та формування комплексу знань щодо проблеми акордеонно-баянного виконавства в Україні та в світі.

Знати:

- Основні етапи становлення та розвитку виконавських акордеонно-баянних шкіл та досягнення в області педагогіки та методики викладання гри на баяні та акордеоні;
- Історичні аспекти еволюції конструкції акордеона та баяна;
- реалії сучасного музично-інструментальні акордеонно-баянного виконавства.

Вміти:

Застосовувати набуті знання в професійній виконавській, методичній та педагогічній діяльності.

Представлений лекційний комплекс передбачає також ознайомлення студентів з маловідомими матеріалами акордеонно-баянного мистецтва, що сприяє формуванню їх світогляду щодо становлення, розвитку та функціонування інструментального виконавства України в цілому.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Viber, Zoom.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Тема 1. Інструментальне мистецтво України: до питання акордеонно-баянного виконавства.

Семінар 1. Вітчизняне інструментальне виконавство як парадигма національної самобутності українців.

Тема 2. Етимологія понять: гармоніка, акордеон, гармошка, баян, бандонеон, концертина.

Семінар 2 Фактографія еволюції язичкового інструментарію. Акордеонні жанрово-стилістичні традиції Європи ХХІ століття.

Тема 3. Розповсюдження гармоніки в ХІХ столітті та її вплив на жанрову систему інструментального виконавства України.

Семінар 3. Європейське виконавство ХІХ століття в системі музично-інструментальних традицій України

Тема 4. Акордеон в площині європейських музично-інструментальних інновацій.

Семінар 4. Акордеонні жанрово-стилістичні традиції Європи ХХ - ХХІ століття.

Тема 5. Академізація та професіоналізація інструменталізму ХХ століття як умова становлення акордеонно-баянного мистецтва в Україні.

Семінар 5. Музично-інструментальна традиція України в системі трансформаційних тенденцій ХХ століття. Традиційні школи народно-інструментального мистецтва

Тема 6. Становлення академічної національної баянно-акордеонної школи

Семінар 6. Київська школа баянного виконавства в контексті вітчизняного інструментального мистецтва.

Тема 7. Становлення та розвиток акордеонного мистецтва в Україні.

Семінар 7. Творчі портрети провідних українських виконавців.

Тема 8. Проблеми та перспективи функціонування акордеонно-баянного виконавства в контексті загально-мистецьких реалій.

Семінар 8. Акордеонно-баянні традиції в площині національних інструментально-виконавських практик.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Стартовий контроль – відбувається на першому занятті: студенти знайомляться з навчальною програмою, тематикою даного лекційного курсу, списком основної та додаткової літератури, графіком проведення контрольних робіт, правилами по підготовці та проведенню семінарських занять.

Поточний контроль – здійснюється протягом проведення занять згідно даної програми даного курсу.

Рубіжний контроль – проводиться з метою отримання інформації щодо рівня поточної успішності студентів за певний період навчання (на конкретну дату).

Підсумковий контроль – здійснюється на останньому занятті, на якому підсумовується загальний рівень успішності студентів.

Залікові вимоги. З метою визначення повноти знань і практичних навичок, набутих у процесі засвоєння курсу «Історія акордеонно-баянного мистецтва», передбачено залік наприкінці семестру. До його складання допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачених навчальною програмою курсу, та за результатами поточного контролю допущені до складання.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Відвідування лекцій	25
2.	Семінарські заняття	25
3.	Самостійна робота	30
4.	Залік	20
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

90–100–А– відмінно вичерпна і розгорнута відповідь на питання з аналізом сучасних літературних джерел, посиланням на інноваційні технології, досвід провідних вітчизняних і зарубіжних митців. Студент цілком оволодів теоретичним матеріалом, логічно й повно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, наводить самостійно приклади та коментує їх. У разі, якщо матеріал винесено на самостійне опрацювання, студент виявляє творчий підхід до вивчення, самостійно оцінює нові факти, явища, погляди тощо. Під час

підготовки до заняття, окрім запропонованих викладачем додаткових посібників, опрацював самостійно дібрану літературу, вміє критично її оцінити. Відповідаючи, студент не допускає фактичних і мовленнєвих помилок. Виявляє сформовані вміння та навички, щодо критичної оцінки інших наукових праць (реферат і в своїх сокурсників, деяких наукових статей тощо) в плані послідовного застосування методики наукового дослідження.

82–89–В– добре ґрунтовна відповідь на питання з аналізом літературних джерел, творчого доробку провідних митців. Студент добре володіє навчальним матеріалом, спроможний з незначною сторонньою допомогою аналізувати, узагальнювати його. При підготовці матеріалу самостійно спостерігаються елементарні вміння працювати з додатковою літературою, хоча у студента узагальнення спрощені і неточні. Більшість теоретичних положень підтверджуються прикладами. Фактичні помилки відсутні. Добре володіє вмінням проведення самостійного наукового дослідження та аналізу якості наукових праць, однак у виконаних завданнях припускається незначних помилок.

74–81–С– добре - повна відповідь на питання колоквиуму з посиланням на літературні джерела, творчий доробок провідних митців.

64–73–D– задовільно відповідь на питання в необхідному обсязі без посилань на літературні джерела, творчий доробок митців, окремі неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Студент може відтворити приблизно половину матеріалу теми. У разі самостійного вивчення теми – непослідовно і незв'язно відтворює зміст прочитаного. Виклад відзначається поверховістю, недостатньою осмисленістю й логічністю, значною кількістю фактичних помилок. Відповідає на більшість запитань, що конкретизують відповідь. Може навести окремі приклади, проте не завжди точно.

60–63–Е– задовільно відповідь на питання колоквиуму в мінімально допустимому обсязі, значні неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань, граничних навичок створення художнього образу фрагменту драматичного або музичного твору

35–59–FХ– незадовільно- відповідь на питання колоквиуму в недостатньому обсязі, грубі помилки, неспроможність їх виправлення за допомогою викладача. Студент відтворює менше половини матеріалу теми. Якщо тема винесена на самостійне вивчення, то студент не може цілісно й точно її відтворити. Відповідь характеризується низьким рівнем усвідомлення, відсутні приклади, допускаються грубі фактичні помилки. Студент не має сформованих системних знань, не спроможний усунути порушення в ході екзамену, скористатися конкретизуючими запитаннями викладача.

1–34–F– незадовільно - відповідь на питання колоквиуму на рівні елементарного розпізнання, неможливість відтворення навчального матеріалу на репродуктивному рівні. Неспроможність виконання практичних завдань, відсутність навичок створення художнього образу фрагменту драматичного або музичного твору.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Академія Музичної еліти України: Історія та сучасність: До 90 річчя нац. муз. акад. України ім. П.І.Чайковського / авт.-упоряд.: А. П. Лашенко та ін. – К. : Муз. Україна, 2004. – 560 с.
2. Андрійчук П. Феномен гармоніки / П. Андрійчук // Українська музична газета. – 2005. – № 3–4.
3. Безклубенко С. Мистецтво: терміни та поняття : енциклопед. вид. : у 2 т. – Т. 2 : М–Я / Сергій Безклубенко. – К. : Інститут культурології НАМ України, 2010. – 256 с. : іл.
4. Васюта О. П. Передумови відкриття Чернігівських Музичних класів Імператорського Російського музичного товариства / Васюта О. П. // Художньо-освітній простір в

- контексті новітньої історії : мат-ли Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 22–23 листопада 2007 р. – К. : Вид й дім Дмитра Бураго, 2007. – С. 167–171.
5. Гармель О. Музика в українських маєтках XVIII – XIX століттях / Оксана Гармель // Музика. – 1998. – № 3. – С. 26–27.
 6. Грица С. Й. Народний професіоналізм / Софія Грица // Мистецтво та епос: культурологічний аспект : [зб. ст.]. – К., Наук. думка, 1991. – С. 5–35
 7. Грінченко М. Історія української музики / Микола Грінченко. – К. : Спілка, 1922. – 278 с.
 8. Грінченко С. Кубок Кривбасу / С. Грінченко // Музика. – 2006. – № 4.
 9. Давидов М. А. Академічне народно-інструментальне мистецтво України. Збірка статей; вірші / М. А. Давидов ; НМАУ ім. П. І. Чайковського: Проблеми збереження і розвитку академічного народно-інструментального мистецтва України (друге видання, доповнене). – К ; Луцьк : Волинська обл. друкарня. – 402 с.
 10. Давидов М. А. Виконавське музикознавство : Енциклопедичний довідник / М. А. Давидов. – Луцьк : Волинська обл. друкарня, 2010. – 400 с.
 11. Давидов М. А. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа) : підручник / М. А. Давидов. – К., НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – 419 с.
 12. Давидов М. А. Київська академічна школа народно-інструментального мистецтва : посібник / М. А. Давидов. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1998. – 224 с.
 13. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста) : підручник для вищ. та середніх муз. навч. закладів. – К. : Муз. Україна, 2004. – 290 с.
 14. Давидов М. А. Українське струнно-щипкове академічне мистецтво: функціонування, проблеми збереження та розвитку / Давидов М. А. // Тези Всеукраїнської науково-теоретичної конференції. Київ. 2 грудня 2005 р. – К., 2005. – С. 4–14.
 15. Давидов М. А. Художня майстерність як синтез виражальних, технічних і артистичних засобів / Микола Давидов // Актуальні напрямки розвитку академічного народно-інструментального мистецтва. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1998. – С. 37–38.
 16. Дейнега В. До проблеми українського народно-оркестрового виконавства / В.М. Дейнега // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції: до 70 річчя кафедри народних інструментів Київської консерваторії (НМАУ) імені П. І. Чайковського : зб. ст. ; ред.-упоряд. М. А. Давидов. – К., 2010. – С. 61–68.
 17. Іванов Є. Гармоніки, баяни, акордеони (Духовні матеріальні аспекти функціонування в музичній культурі України XIX – XX століття) / Євген Іванов / Під загальною редакцією академіка МАІ, доктора мистецтвознавства, професора НМАУ ім. П.І.Чайковського, Заслуженого діяча мистецтв України Давидова М.А. Навчальний посібник для вищих закладів мистецтв і освіти . – Суми: СумДПУім.А.С.Макаренка, 2002. – 70 с.
 18. Історія української музики : в 6 т. / АН УРСР. Інститут мистецтва, фольклористики та етнографії імені М. Т. Рильського. – Т. 1 : Від найдавніших часів до середини XIX ст. / ред. М. Гордійчук та ін. – К. : Наук. думка, 1989. – 448 с.; Т. 2 : Друга половина XIX ст. / ред. Т. Булат та ін. – К. : Наук. думка, 1989. – 464 с.; Т. 3 : Кінець XIX – початок XX ст. / ред. М. Загайкевич та ін. – К. : Наук. думка, 1992. – 424 с.
 19. Кашдамова Н. Мистецтво виконання на клавішно-струнних інструментах: Навч. посібник. – Тернопіль: СМП «АСТОН», 1998. – 300 с., нот.
 20. Корній Л. П., Сюта Б. О. Історія української музичної культури : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Лідія Корній, Богдан Сюта ; до 100 річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011. – 736 с. : іл.
 21. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції: до 70-річчя кафедри народних інструментів Київської консерваторії (НМАУ) імені П.І.Чайковського: зб.наук.ст./ редактор-упоряд. М.А.Давидов. – К., 2010. – 188 с.
 22. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Академічне народно-інструментальне мистецтво України XX-XXI століть» (23-28 березня): зб.наук.ст. – К., 2003. – 121 с.

23. Пасічняк Л. Проблеми методології дослідження академічного народно-інструментального ансамблю в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzlnma/2009/07-Pasichnyak.pdf
24. Пасічняк Л. Творчість українських композиторів для сучасних академічних народно-інструментальних ансамблів / Лілія Пасічняк // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Львів, ЛДМА ім. М. Лисенка, 10.04.06) / ред.-упоряд. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц. – Дрогобич : Просвіт, 2006. – С. 76–89.
25. Проблеми історії й теорії академічного народно-інструментального виконавства. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції до 80-річчя від дня народження М.А.Давидова. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 184 с.
26. Рудчук Ю. Духова музика в Україні XVIII – XIX століттях / Ю. Рудчук. – К., 2006. – 227 с.
27. Семешко А.А. Виконавська майстерність баяніста /Тернопіль, Навчальна книга-Богдан,2009.
28. Сідлецька Т. І. Культурно-Історична еволюція українського оркестру народних інструментів : монографія / Т. І. Сідлецька. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 184 с.
29. Сташевський А. Великі жанри в українській музиці для баяна та акордеона/Луганськ, Поліграфресурс,2006.
30. Сташевський А. Нариси з історії української музики для баяна: Навч. посібник. – Луганськ, 2006. – 152 с.
31. Столична кафедра народних інструментів як методологічний центр жанру. – Матеріали конференції. – Київ: НМАУ ім. П.І.Чайковського, 2012. – 303 с.
32. Сухий І. І. 15 річний шлях колективної гри / І. І. Сухий. – Жашків, 2006. – 7 с.
33. Фільц Б. Музичні цехи на Україні XVI – XIX ст. / Богдана Фільц // Українське музикознавство. – №17. – 1982. – С. 33–43.
34. Хай М. Музично-інструментальна культура українців / Михайло Хай. – К. ; Дрогобич, 2007. – 543 с.
35. Чекан Ю. Інтонаційний образ світу : монографія / Юрій Чекан. – К. : Логос, 2009. – 227 с.
36. Черкаський М. Л. Українські народні інструменти / М. Л. Черкаський. – К. : ДАККіМ, 2005. – 262 с.
37. Шамаєва К. І. Музична освіта в Україні в першій половині XIX століття / К. І. Шамаєва. – К., 1996. – 110 с.
38. Щепакін В. Н. Чеські музиканти в Україні / В. Щепакін. – Харків : ХДАК, 2005. – 247 с.
39. Щербаківський Д. Оркестри, хори і капели на Україні за панщини / Д. Щербаківський // Музика. – 1924. – № 7–9, 10–12.
40. Яшкевич І.А. Особливості оволодіння поліритмією в процесі навчання баяніста / К.,1983.
41. Jerzog A. Organologia e letteratura per fisarmonica/ A.Jerzog//Physsa-1997//
42. Macerollo J.Accordion Resource manual/ Toronto,1980.
43. Monichon P.L' Accordèon/ Lausanne,1985.
44. Mugnoz A. I precursori della Fisarmonica contemporanea /Ephemeria, Italy, 2022.

ІНШІ ДЖЕРЕЛА ДОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

www.accordion.org.ua; www.muzukr.com; www.accordions.com ; www.arspoletium.com ; www.barenreiter.com ; www.imslp.org ; lib.knmau.com.ua